

minalisierungen und der Nebensätze im Deutschen rechtfertigen diese ausführliche Arbeit nicht, weil erstens nur bei einigen wenigen deutschen Beispielsätzen die türkischen Übersetzungen wiedergegeben werden und daraus keine Schlüsse gezogen worden sind und zweitens im türkischen Teil der Untersuchung von dieser ausführlichen Darstellung kein Gebrauch gemacht wird. Ausserdem können die Realisierungen der deutschen Nebensätze durch Nominalisierungen im Türkischen keineswegs als Begründung der umfassenden Behandlung der Nominalisierungen im Deutschen gelten.

Im zweiten Teil des Buches wird auf die türkischen Einbettungen eingegangen und vor allem die verschiedenen Nominalisierungsendungen (-mek, -me, -ış, u.ä.) behandelt. Für die Durchführung der Nominalisierungen im Türkischen werden unabhängig vom ersten Teil Beispielsätze gewählt und sie werden jeweils —um sie den deutschen Lesern verständlich zu machen— ins Deutsche übersetzt. Bei dieser Gegenüberstellung werden, ohne die verschiedenen Satzstrukturen der beiden Sprachen zu vergleichen, die türkischen Sätze analysiert.

Nach der Behandlung des Türkischen wird in einem kurzen Unterkapitel (4.4) ausgehend vom Türkischen (nicht immer mit korrekten türkischen Sätzen S. 177) die Entsprechungen der deutschen Nebensätze festgestellt.

Der letzte Kapitel der Arbeit, der sich mit der Untersuchung der Varianten einiger türkischen Verben in Bezug auf Suffixunterschiedlichkeiten befasst, bietet den Lernern der türkischen Sprache brauchbare Hinweise für die Verwendung dieser Verben.

Zusammenfassend kann man sagen: Abdülhayoğlu's Studie bietet vor allem mit den letzt erwähnten Kapiteln und mit der ausführlichen Darstellung der deutschen und türkischen Nominalisierungen trotz der unorganischen Struktur der Arbeit und der Verwendung verschiedener Grammatikmodelle, wie auch H. M. Dederding meint, einen «Ausgangspunkt für weitere, im eigentlichen Sinne konfrontative Studien» (Zielsprache Deutsch 4/1984, S. 60).

Ş. OZİL

R. Eluerd, *La Pragmatique linguistique*, Paris, Nathan, 1985, 222 s.

Günümüzde dile yönelik araştırmalar, özellikle de dilbilimsel öğeleri tümceyi aşan incelemeler, dilbilim verilerinin ötesinde dil-dışı öğelerin de bu türden çalışmalara yeni boyutlar getirebileceği varsayımına dayanmaktadır. Önceleri alıcı/verici/bağlam gibi öğeler dilbilim alanında Saussure'den Chomsky'e değin tüm dilbilimciler tarafından dışlanır. An-

cak, Peirce ile Wittgenstein'dan sonra dil edimlerini betimleme yolunu seçen araştırmacılar bağlam, dil kullanımı gibi sorunsalların varlığını benimser. Bu nedenle, ilk bakışta bu çözümlerinin çok karmaşık bir görünüme büründüğü de söylenebilir.

İşte çağcıl çözümlerinin edimbilimsel birimler olarak algıladığımız alıcı/verici/bağlam gibi ögelere yer vermeleri nedeniyle R. E. öncelikle edimbilimin tanımını yapar. Bugüne değin gerçekleşen araştırmalara dayanarak edimbilimin sınırlarını bile çizmek olası görünmediğinden, tanımlarını gerçekleştirmek oldukça güçtür. R. E. dilbilimsel edimbilimin tutumunu aşırı kuramsal çözümlerden kaçınan, bildirişim verilerinin göz önünde bulundurulmasına özen gösteren, özgün bir yol çizmek için kuramsal uslam ya da yararın geçerliğine sıkı sıkıya bağlanmaktan kaçınan bir tutum olarak açıklar ve dilbilimsel edimbilimin kökenini, dilin edimbilimsel görünümünü kuramsal özelliklerine bağlayan Morris'te arar. R. E'ye göre Morris üç yönlü bir yaklaşım (edimbilimsel/sözdizimsel/anlambilimsel) öngörmüş ve çözümlerini yetkinleştirmeyi başarmıştır. Ancak, bu çözümlerinin tasarısı edimbilim, sözdizim, anlam-bilim arasındaki ilişki tümüyle kurulamadığından taslak olmaktan öteye gidememiştir. R. E.'nin başlıca amacı dilbilimle edimbilim arasındaki sınırı çizmek, yöntemleri saptamak ve dilbilimsel edimbilim dili nasıl incelemektedir sorusuna yanıt aramaktır.

Dilbilim yöntemlerinden yararlanan çözümler doğal olarak dil/söz karşıtlığını benimser. Oysa, *Söz-Dilbilim* diye adlandırabileceğimiz yeni bir bilimsel tasarı dilbilime karşıt bir yaklaşımı benimser. R. E. dilin söze dönüşme sürecini, sözceleme geçişi inceleyen çözümlerinin dil/söz karşıtlığını tümüyle yadsıyıp edimbilimsel nitelikli çözümlerinin önemini belirtmekle bir *Söz-Dilbilimi* muştulamaktadır kanımızca.

Saussure'den Chomsky'e dek sözü değil de dili inceleyen dilbilimcilerin düşüncelerini aktaran R. E., Culioli, Peirce, Ducrot, Recanati, Wittgenstein, Searle, Gadamer, vb. araştırmacıları dilbilimsel edimbilimin öncülleri sayar. Bu araştırmacıların çalışmaları birbirinden ne denli ayrı görünseler de birleşme noktaları dış dünyadır. Böylece, çözümlerinin evrenine geniş bir bağlam kavramı da girecek; dilin bir bildirişim aracı olması alıcı/verici gerçekliğini ortaya atacaktır.

Kuramlar bütünü ya da tek bir kuram içerme savındaki bilim tanımına edimbilim nasıl uyacaktır? Yapıtta bu soruya yanıt arandığında bulanık bir betimlemeyle karşılaşılmaktadır. Yazar edimbilimin karmaşık, geniş kapsamlı, neredeyse kuram tanımına uymayan kuramlar içermesini dış dünyanın çok boyutluluğuna, konuşucuların değişik niteliklerine bağlayarak nedenli kılmaya çalışmıştır.

Edimbilimsel dilbilim dille sözü birleştirdiği, dil-dışı, ancak dili etkileyen ögelere yer verdiği için daha yetkin görünmekte. Edimbilimsel özellikleri dışlamayacak, Peirce ile Wittgenstein'ın rehberliğinde gerçek-

leştirilecek bir yöntem hiç kuşkusuz çözümlenelerde yol gösterici bir işlev yüklenecektir.

N. GÜZ

La Linguistique, 21, Paris, P.U.F., 1985, 381 s.

Presses Universitaires de France Yayınevi'nin 1965'ten bu yana yayımlamakta olduğu (yılıda 2 fasikül) bu işlevsel dilbilim dergisinin yirminci yılı nedeniyle yirmi dilbilimcinin katkısıyla «İşlevsel Dilbilim» başlıklı bir özel sayı (2 fasikül bir arada) yayımlandı. André Martinet'nin yönetiminde hazırlanan bu sayı İşlevsel Dilbilim Okulu'nun ulaştığı son aşamayı yansıtan incelemelerden oluşuyor. 1977'den bu yana, Uluslararası İşlevsel Dilbilim Kurumu'nun yayın aracı olan derginin, Mart 1986'da basımı biterek dağıtıma çıkan bu oylumlu sayısının sunuş yazısında Martinet geçmişe dönük bir değerlendirme yaparak önce, «dönüşümsel ve üretici dilbilim»in 1960'larda Yeni-Bloomfield'ciliğin dar anlayışına karşı bir tepki olarak ortaya çıkıp yayıldığını belirtiyor; sonra, 1947'de, *Word* (New York) dergisinin yönetimiyle görevli olduğu dönemde, Chomsky'nin bu dergiye gönderdiği ve *Syntactic Structures*'ın (Sözdizimsel Yapılar) ilk biçimi olan yazıyı, tepki gösterdiği akım denli hoşgörüsüz bir anlayışın tohumlarını taşıdığını saptadığı için yayımlamadığını açıklıyor. 1965'te kurulan *La Linguistique* dergisini, Chomsky'nin indirgemeci anlayışı karşısına dikilen «dil dilbilimi»nin kalesi olarak nitelendiren Martinet bugün artık Chomsky'ciliğin her yerde geri çekilmekte olduğunu ve durumun değiştiğini belirtiyor. Ancak, bugün de dünyanın her yanında, dilbilimin birtakım soyut oyunlara indirgendiğine, bunların, her dilin özgül niteliklerini göz ardı ettiği ölçüde başarılı olduğuna inanan kimselerin var olduğuna da dikkati çekiyor. İşlevsel Dilbilim Okulu'nun önderi, *La Linguistique* dergisinin sayfalarının, bir dil olgusunun özelliğinin, onun karşılığı olan fiziksel gerçeklikle değil, bildirişim sürecindeki işleviyle ve bu işlevin yerine gelmesini sağlayan tözel niteliklerle belirlendiğini ekliyor.

Bu önemli kuramsal konum belirlemesini izleyen yazılarda kuram ve uygulama dengeli bir düzen sunuyor. Dilbilimin başlıca dalları, bu dalların günümüzdeki temel sorunları birbirini bütünleyici incelemelere konu oluyor. Eşgüdüm içinde yıllardır sürdürülen kişisel çalışmaların yanı sıra, 1974'ten bu yana her yıl yapılan uluslararası işlevsel dilbilim toplantılarının (1) getirdiği birikim de, söz konusu ortak yönelişin te-

(1) 1974, Groningen; 1975, Clermond-Ferrand; 1976, St-Flour; 1977, Oviedo; 1978, Yanya; 1979, Rabat; 1980, Saint-Andrews; 1981, Toulouse; 1982, Freiburg; 1983, Québec; 1984, Bologna; 1985, İskenderiye; 1986, Korfı (14. kolokyum, 28 Haziran - 4 Temmuz 1987 tarihleri arasında Danimarka'nın Helsingör kentinde yapılacaktır).